

Η ΠΑΡΑΚΑΜΨΗ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗΣ ΑΡΧΗΣ ΤΟΥ ΦΥΣΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗ ΣΕ ΔΙΚΕΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Εισήγηση στην ημερίδα της **Εναλλακτικής Παρέμβασης Δικηγόρων Αθήνας** με θέμα «**10 χρόνια εφαρμογής αντιτρομοκρατικής νομοθεσίας - Προβλήματα του υπερασπιστικού λόγου**»

□

10 Νοέμβρη 2012

Φίλες□ και φίλοι,

Σε ένα από τα σπουδαιότερα συγγράμματά του, αυτό με τον τίτλο «Η 18^η Μπρυμαίρ του Λουδοβίκου Βοναπάρτη», ο Κάρολος Μαρξ διατύπωνε το 1852, ασκώντας κριτική στην αστική νομοθεσία, ότι «.....Γιατί το κάθε άρθρο του συντάγματος περιέχει την ίδια του την αντίθεση, τη δική του άνω και κάτω βουλή, δηλαδή στη γενική φράση την **ελευθερία** και στη σημείωση του περιθώριου την **κατάργηση της ελευθερίας**.....».

Νομίζω ότι δεν υπάρχει φράση του Μαρξ, αναφερόμενη τουλάχιστον στο αστικό δίκαιο, που να μην έχει επαληθευτεί τόσες φορές στα χρόνια που πέρασαν. Και καμία διάταξη νόμου δεν ερμηνεύεται αυτοδίκαια. Σημασία έχει ποιος ασκεί την εξουσία και είναι σε θέση να διατυπώσει αυθεντικά την ερμηνευτική της κατεύθυνση και πόση είναι η πίεση που ασκούν αυτοί που βρίσκονται από τα κάτω για να μπορέσουν να πιέσουν προς την αντίθετη κατεύθυνση.

□

□

□

1. Η ΣΚΟΠΙΜΗ ΠΑΡΑΛΕΙΨΗ

□

Στο άρθρο 6 παρ.1 της Ε.Σ.Δ.Α., όπου ορίζεται ότι "Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσις του δικασθή [μεταξύ άλλων εγγυήσεων που δεν ενδιαφέρουν στο σημείο αυτό] υπό δικαστηρίου, νομίμως λειτουργούντος".

□

Σύμφωνα δε με το άρθρο **8** του ισχύοντος ελληνικού **Συντάγματος** :

□«Κανένας δε στερείται χωρίς τη θέλησή του το δικαστή που του έχει ορίσει ο νόμος.

Δικαστικές επιτροπές και έκτακτα δικαστήρια με οποιοδήποτε όνομα δεν επιτρέπεται να

συσταθούν».

Κρίσιμο ερώτημα αποτελεί για την εφαρμογή της διάταξης αυτής ποιος είναι **ο χρόνος** κατά τον οποίο ένα συγκεκριμένο δικαστήριο **προσκτά την ιδιότητα του φυσικού ή άκοντος δικαστή** ενός ορισμένου διαδικού ή κατηγορουμένου, ο χρόνος δηλαδή πέραν του οποίου απαγορεύεται, κατ' εφαρμογή της παραπάνω διάταξης, η νομοθετική μεταβολή της σύνθεσης και σύστασης του δικαστηρίου το οποίο θα εκδικάσει τον διάδικο αυτό.

Το Σύνταγμα αφήνει **σκοπίμως αναπάντητο** το ερώτημα αυτό. Η συνταγματική αυτή παράλειψη ανοίγει το δρόμο στον κοινό νομοθέτη, βαφτίζοντας ως δικονομικές τις διατάξεις εκείνες με τις οποίες ορίζεται ή μεταβάλλεται η καθ' ύλην αρμοδιότητα ενός οποιουδήποτε δικαστηρίου και να θεσπίζει νόμους οι οποίοι να υπαγάγουν συγκεκριμένες κατηγορίες υποθέσεων σε δικαστήρια διαφορετικά από εκείνα που υπάγονταν κατά το χρόνο της τέλεσής τους.

Η παράλειψη αυτή δεν είναι από αμέλεια, αν λάβει κανείς υπόψη ότι ο συνταγματικός νομοθέτης κρατά για τον εαυτό του συχνά το ρόλο της **πηγής του δικονομικού δικαίου**, αφού με σωρεία άρθρων του Συντάγματος θεσπίζονται δικονομικές διατάξεις, οι οποίες καθορίζουν την καθ' ύλην αρμοδιότητα συγκεκριμένων δικαστηρίων, τη σύνθεσή τους ή ακόμη και τις διαδικασίες συγκρότησης και λειτουργίας τους : Άρθρο **93** για την κατηγοριοποίηση των δικαστηρίων και τις θεμελιώδεις διατάξεις της δημοσιότητας, αιτιολογίας και διάχυτου ελέγχου της συνταγματικότητας, άρθρα **94-95** για τις αρμοδιότητες και τη λειτουργία του Συμβουλίου Επικρατείας, άρθρο **96** για τα ποινικά δικαστήρια και δικαστήρια ανηλίκων, άρθρο **97** - θα έρθουμε παρακάτω σ' αυτό - για το Μικτό Ορκωτό Δικαστήριο, άρθρο **98** για το Ελεγκτικό Συνέδριο, άρθρο **99** για το Δικαστήριο Κακοδικίας, το οποίο ταυτόχρονα εκτελεί και χρέη μισθοδικείου άρθρου **88**, άρθρο **100** για το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο των εκλογικών διαφορών, άρθρο **86** για το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο του νόμου περί ευθύνης Υπουργών).

Κριτήριο, κατά τη γνώμη μου, για τον προσδιορισμό του χρόνου εκείνου κατά τον οποίο ένα συγκεκριμένο δικαστήριο προσκτά την ιδιότητα του φυσικού δικαστή ενός ορισμένου διαδικού ή κατηγορουμένου είναι ο χρόνος εκείνος κατά τον οποίο η ιδιότητα του δικαστή **δεν μπορεί να μεταβληθεί ή να οριστεί με σκόπιμη προς τούτο πράξη** της νομοθετικής ή εκτελεστικής εξουσίας.

Η δυνατότητα αυτή παρέχεται σε όλους τους μεταγενέστερους από την τέλεση της πράξης χρόνους, αφού πλέον η πράξη είναι γνωστή και, άρα, ο φορέας της νομοθετικής εξουσίας είναι σε θέση να νομοθετήσει ad hoc για να συμπεριλάβει στη ρυθμιστέα ύλη της δικονομικής μεταβολής που θα επιχειρήσει και τη συγκεκριμένη πράξη.

Όμως **δικαστήρια ad hoc δεν επιτρέπονται**, αφού η διατύπωση της δεύτερης παραγράφου του άρθρου 8 του Συντάγματος, ευτυχώς, κουβαλώντας τα βιώματα των εμφυλιακών, μετεμφυλιακών και δικτατορικών χρόνων□ το απαγορεύει ρητά.

Κατά συνέπεια, είναι αναμφίβολο ότι η ιδιότητα του φυσικού ή άκοντος δικαστή **αποκτάται κατά το χρόνο τέλεσης της πράξης** και ότι τυχόν μεταβολή του μετά από αυτή συνιστά αφενός παράβαση της συνταγματικής αρχής του φυσικού δικαστή σε βάρος του κατηγορουμένου ή διαδικού και αφετέρου ανεπιτρεπτή επέμβαση της νομοθετικής εξουσίας στο έργο της δικαστικής,

αφού μεταβάλλει την αρμοδιότητα του δικαστή, στον οποίο έχει περιέλθει η ιδιότητα αυτή. Στην άποψη αυτή οδηγεί και η γραμματική ερμηνεία της διάταξης, αφού διατυπώνεται σε χρόνο παρακείμενο («του έχει ορίσει») και όχι ενεστώτα ή μέλλοντα.

□

2. Η ΚΑΤΑ ΚΡΑΤΟΣ ΝΙΚΗ ΤΗΣ ΚΑΤΩ ΒΟΥΛΗΣ

□

Παραπέρα, το Σύνταγμα στο άρθρο 97 ορίζει ότι :

*«Τα **κακουργήματα και τα πολιτικά εγκλήματα** δικάζονται από Μικτά Ορκωτά Δικαστήρια, που συγκροτούνται από τακτικούς δικαστές και ενόρκους, **όπως ο νόμος ορίζει**».*

*Κακουργήματα και πολιτικά εγκλήματα που με συντακτικές πράξεις, ψηφίσματα και ειδικούς νόμους έχουν υπαχθεί έως την ισχύ του Συντάγματος στη δικαιοδοσία των εφετείων, εξακολουθούν να δικάζονται από αυτά, **εφόσον δεν υπαχθούν με νόμο στην αρμοδιότητα των μικτών ορκωτών δικαστηρίων.***

***Με νόμο** μπορούν να υπαχθούν στη δικαιοδοσία των ίδιων εφετείων **και άλλα κακουργήματα**».*

Όπως βλέπουμε, και στο άρθρο αυτό οι κάτω βουλές είναι πολύ πλουσιοπάροχα διατυπωμένες με την εξουσιοδότηση στον κοινό νομοθέτη αφενός να συγκροτεί τον τρόπο σύνθεσης των μικτών ορκωτών δικαστηρίων (και στο παρελθόν έχουν μεταλλαχθεί αρκετές φορές οι πλειοψηφίες ανάμεσα στους δικαστές και ενόρκους) και αφετέρου να εξαιρεί από τη δικαιοδοσία τους κακουργήματα.

□

Α) Η ΕΞΑΦΑΝΙΣΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ

□

Όσον αφορά τα πολιτικά εγκλήματα, η έννοια αυτών έχει κυριολεκτικά εξαφανιστεί από τη νομολογία τα μεταπολιτευτικά χρόνια. Ακούγεται και από νομικούς ότι «στις δημοκρατίες δεν υπάρχουν πολιτικά εγκλήματα».

Η θεωρία, όπως είναι γνωστό, έχει διατυπώσει τρεις απόψεις όσον αφορά την έννοια του πολιτικού εγκλήματος, την **αντικειμενική, την υποκειμενική και τη μικτή**.

Σύμφωνα με την αντικειμενική θεωρία, η οποία είναι και η απολύτως κρατούσα στη νομολογία, για το χαρακτηρισμό μιας αξιόποινης πράξης ως πολιτικού εγκλήματος δεν αρκεί το κίνητρο και ο στόχος του δράστη, αλλά θα πρέπει η εγκληματική συμπεριφορά να είχε τη δυνατότητα να προσβάλει την κατεστημένη εξουσία και να επηρεάσει τη συνταγματική τάξη της. Χαρακτηριστικό σημείο διατύπωσης της κρίσης αυτής αποτελεί η απόφαση **1413/2010** του Αρείου Πάγου, που έκρινε

σε αναιρετικό βαθμό δικαιοδοσίας την ποινική υπόθεση της 17N και η οποία, αποφαινόμενη απορριπτικά επί του λόγου αναιρέσεως που σχετιζόταν με την ακυρότητα της διαδικασίας λόγω αναρμοδιότητας του δικαστηρίου εξαιτίας της φύσης των εκδικασθεισών πράξεων ως πολιτικών εγκλημάτων, έκρινε ότι :

*«ερμηνευτικώς συνάγεται ότι ως πολιτικό έγκλημα θεωρείται εκείνο, το οποίο στρέφεται άμεσα εναντίον της συνταγματικής τάξεως της χώρας και επιδιώκει την ανατροπή ή, έστω, την αλλοίωση της. Η επιδίωξη αυτή, όμως **δεν αρκεί να αναφέρεται υποκειμενικώς** ως στόχος της πολιτικής ιδεολογίας του δράστη, αλλά απαιτείται πέραν αυτού **να αναδύεται αντικειμενικώς από την πραγματική συμβολή**, την οποία η εκάστοτε εγκληματική συμπεριφορά είχε ή θα μπορούσε να έχει **στην προσβολή της κατεστημένης εξουσίας**. Και περαιτέρω, ως συναφές προς πολιτικό έγκλημα θεωρείται εκείνο το οποίο, με την προσβολή που επιφέρει σε κάποιο άλλο έννομο αγαθό, έχει ως άμεσο αποτέλεσμα την προπαρασκευή των μέσων για την τέλεση πολιτικού εγκλήματος με την ως άνω έννοια. Για την κατάφαση της συνάφειας αυτής, το πολιτικό έγκλημα πρέπει να έχει συντελεσθεί. Υπό την έννοια αυτή, ως πολιτικό έγκλημα νοείται **μόνο η εσχάτη προδοσία** και οι προπαρασκευαστικές πράξεις αυτής (ΠΚ 134 επ.)*

*Αντιθέτως, η συγκρότηση δομημένης ομάδας με διαρκή δράση ή η συμμετοχή σ' αυτήν με σκοπό τη διάπραξη διαφόρων εγκλημάτων του κοινού ποινικού δικαίου, **μη δυνάμενων να επηρεάσουν τη συνταγματική τάξη** της χώρας και στρεφόμενων κατά προσώπων ή πραγμάτων διαφορετικών από αυτά τα οποία αναφέρονται στα άρθρα 134 επ. ΠΚ, δεν συνιστά πολιτικό έγκλημα, ασχέτως προς τον τρόπο με τον οποίο οι φερόμενοι ως δράστες προσδιορίζουν ιδεολογικά τις ενέργειες αυτές.»*

Όπως αντιλαμβάνεσθε, **πολιτικό έγκλημα** σύμφωνα με την αντικειμενική θεωρία είναι **μόνο το επιτυχημένο πραξικόπημα**. Μόνο που εάν επιτύχει δεν θα υπάρχει εξουσία για να το δικάσει και να το τιμωρήσει. Λεπτομέρειες, δεν βαριέστε !

Αντίθετα, σύμφωνα με την **υποκειμενική θεωρία**, το **κίνητρο** του δράστη είναι εκείνο το οποίο προσδιορίζει το χαρακτήρα μιας αξιόποινης πράξης ως πολιτικού εγκλήματος, που όμως δεν κατέστη δυνατό ποτέ να γίνει αποδεκτή από τα δικαστήρια, ενώ η μικτή θεωρία περιέχει και το αντικειμενικό και το υποκειμενικό στοιχείο.

Η αντίφαση για τον τρόπο με τον οποίο χρησιμοποιεί τις έννοιες κατ' επιλογή η καθεστηκυία τάξη επιτείνεται από το γεγονός ότι με τη θεσπισθείσα με το Ν. 3251/2004 διάταξη του άρθρου 187^Α Π.Κ. το υπερχειλές υποκειμενικό στοιχείο, είναι **αρκετό για να αναβαθμίζεται μία αξιόποινη πράξη ως τρομοκρατική** και ιδίως για το χαρακτηρισμό μιας ομάδας ως τρομοκρατικής και για το χαρακτηρισμό του μέλους της ως τρομοκράτη, πλην όμως το κριτήριο του σκοπού εξακολουθεί να χαρακτηρίζεται από τη νομολογία **ανεπαρκές, προκειμένου ένα έγκλημα τέτοιας υφής να χαρακτηρίζεται ως πολιτικό** και να έχει την ανάλογη αντιμετώπιση (όχι μόνο του άρθρου 97, αλλά και της αμνηστίας του άρθρου 47 Σ), όπως γνωρίζουμε από τις πολιτικές δίκες πρόσφατα στη χώρα μας.

Με άλλα λόγια, όταν ο σκοπός του δράστη λαμβάνεται υπόψη για να τον ενοχοποιήσει ή να επαυξήσει το όριο των απειλούμενων ποινών του, τότε καθίσταται ισχυρός νομικά, ενώ όταν πρόκειται να ληφθεί υπόψη για να τον ωφελήσει, τότε θεωρείται ανεπαρκής.

Ακόμη και ως ελαφρυντική περίπτωση, αυτή των μη ταπεινών αιτίων (Π.Κ. 84 παρ. 2 εδ. β), η νομολογία αρνείται σταθερά να χαρακτηρίσει το πολιτικό κίνητρο αξιόποινης πράξης.

Υπάρχει πρόβλημα, συνεπώς, ταυτότητας του νομικού λόγου και πρόβλημα αρχών στη χρήση και την κατηγοριοποίηση των εννοιών. Αλλά, βεβαίως, μάταια ψάχνει κανείς στις εξουσίες, είτε όταν νομοθετούν είτε όταν δικάζουν, αρχές. Γιατί **οι εξουσίες δεν έχουν αρχές, έχουν μόνο συμφέροντα.**

□□

Β) Η ΕΞΑΙΡΕΣΗ ΠΟΥ ΕΓΙΝΕ ΚΑΝΟΝΑΣ

□

Όσον αφορά τα **κακουργήματα**, σωρεία διατάξεων του κοινού νομοθέτη, σε χρήση της νομοθετικής εξουσιοδότησης που προαναφέρθηκε, έχουν εξαιρέσει από την αρμοδιότητα των μικτών ορκωτών δικαστηρίων τη συντριπτική πλειοψηφία των κακουργηματικών πράξεων και την έχουν υπαγάγει στην αρμοδιότητα των εφετείων, κάποτε πενταμελών, άλλοτε τριμελών, σήμερα ακόμη και μονομελών.

Παρεμπιπτόντως, θα ήθελα να επισημάνω ότι η θέσπιση **μονομελών εφετείων** κακουργημάτων, υπό την ανοχή των οικονομικών περιορισμών των μνημονιακών πολιτικών των τελευταίων ετών, καθιερώνει τη θεοποίηση της δικαστικής αυθαιρεσίας, διότι τα μονομελή δικαστήρια αποτελούν ελέω θεού κριτές και **κακώς ο νομικός κόσμος έχει επιτρέψει την ανοχή τους** ακόμη και σε αστικές διαφορές, ανεξαρτήτως ορίου οικονομικής διαφοράς ποσού, πολύ δε περισσότερο σήμερα που ο νομοθέτης τα καθιστά αρμόδια για να δικάζουν ακόμη και κακουργήματα.

Όπως ενδεικτικά λοιπόν, νόμοι όπως ο Ν. 1608/1950 περί **καταχραστών** Δημοσίου, 663/1977 για **ληστείες**, διακεκριμένες κλοπές κτλ., ο Ν. 2168/1993 για διακεκριμένη **οπλοκατοχή**, ο Ν. 1731/1987 και αργότερα ως κωδικοποιημένος 3459/2006 για **ναρκωτικά**, νόμοι για **φορολογικά** αδικήματα, ο Στρατιωτικός Ποινικός Κώδικας όσον αφορά τα κακουργήματα που τελούνται από στρατιωτικούς και βεβαίως οι **τρομονόμοι** 2928/2001, 3251/2004 και 3875/2010 έχουν υπαγάγει τα προβλεπόμενα από αυτούς κακουργήματα στην αρμοδιότητα των εφετείων κακουργημάτων.

Αυτή η **αφαίρεση της ύλης** από τον κοινό νομοθέτη από την αρμοδιότητα των ΜΟΔ είναι τόσο μεγάλη, ώστε έχει περιορίσει τη λειτουργία των μικτών ορκωτών δικαστηρίων σε ένα ποσοστό **λιγότερο του 10% των κακουργημάτων** που εκδικάζονται συνολικά από τα δικαστήρια. Και ακόμη και νομικοί που δεν ανήκουν στο χώρο μας διαπιστώνουν την **κατάχρηση της εξουσιοδότησης** που παρέχει το Σύνταγμα στον κοινό νομοθέτη. Θα σας διαβάσω το απόσπασμα από τα σχόλια ενός από αυτούς :

«Η αφαίρεση ύλης από τον κοινό νομοθέτη από την αρμοδιότητα των ΜΟΕ. Με επανειλημμένες παρεμβάσεις του ο κοινός νομοθέτης αφαίρεσε από το ΜΟΕ σημαντικό αριθμό υποθέσεων και τελικά τούτο παρέμεινε να δικάζει μόνο τα κακουργήματα κατά της ζωής, της γενετήσιας ελευθερίας και τα πολιτικά πλημμελήματα, καθώς και την πρόκληση ναυαγίου (ΑΠ 718/2003, Π.Χ. ΝΔ 145).» (Σημείωση δική μου : τα πολιτικά πλημμελήματα είναι ακόμη μία κατηγορία αδικημάτων

που έχει εξαφανίσει η νομολογία των δικαστηρίων.) «*Παρόλα αυτά η συνταγματική εξουσιοδότηση, συστελλόμενη τελολογικά, έχει την έννοια ότι δεν εξυμνείται μέχρι του σημείου ώστε ο κοινός νομοθέτης, με διαρκείς παρεμβάσεις του, να προβεί σε συρρίκνωση της αρμοδιότητας των μικτών ορκωτών δικαστηρίων και **την εν τοις πράγμασι κατάργησή τους.***»

Τα παραπάνω κροκοδείλια δάκρυα ανήκουν στον **Μιχαήλ Μαργαρίτη**, πρώην Πρόεδρο της δίκης της 17N, στο βιβλίο του «Ερμηνεία Κώδικα Ποινικής Δικονομίας», έκδοση 2008, σχόλια για το άρθρο 9, σελ. 223. Θα ήταν ενδιαφέρον η παραπάνω παραδοχή να περιείχετο όχι μόνο στο βιβλίο του αυτό, αλλά και σε κάποιες δικαστικές αποφάσεις με τις οποίες κρινόταν αναρμόδιο κάποιο εφετείο κακουργημάτων, στη σύνθεση του οποίου συμμετείχε ο συγγραφέας, με το παραπάνω σκεπτικό. Αλλά δεν θα βρει κανείς τέτοιες αποφάσεις, όσο και αν τις αναζητήσει. Αντίθετα, θα βρει λίγο παρακάτω, στα σχόλια του ίδιου συγγραφέα, τη θέση ότι «...*δεν αντίκειται στο Σύνταγμα η παρέμβαση του νομοθέτη με το Ν. 2928/2001, με το άρθρο 4 του οποίου υπήχθησαν τα κακουργήματα που προβλέπονται στο άρθρο 187 παρ. 1 ΠΚ, διότι τούτο αφορά πολύ περιορισμένο αριθμό αδικημάτων που έχουν ως εννοιακό πυρηνικό στέλεχος το οργανωμένο έγκλημα και, συνεπώς, ουδόλως η ψήφιση και εφαρμογή του εν λόγω νόμου στην ουσία καταργεί τα μικτά ορκωτά δικαστήρια.*» Με την επιχειρηματολογία του αυτή, ο Μ. Μαργαρίτης νομιμοποιεί την παρέμβαση του νομοθέτη και μάλιστα με τον αναδρομικό καθορισμό διαφορετικής από αυτήν που επιβάλλει ο συνταγματικός κανόνας αρμοδιότητας των τακτικών ποινικών εφετείων, αφού με το νόμο αυτό υπήχθησαν στην αρμοδιότητά τους πράξεις οι οποίες είχαν τελεστεί έως και δεκαετίες νωρίτερα από τη θέσπισή του.

Έτσι λοιπόν παρατηρούμε ότι η αρχή του φυσικού δικαστή, που καθιερώνεται από το άρθρο 8 του Συντάγματος και εξειδικεύεται στις συγκεκριμένες περιπτώσεις από το άρθρο 97, ουσιαστικά έχει καταργηθεί στην πράξη. Η κάτω βουλή κατάργησε εντελώς την άνω.

□

3. ΤΑ ΕΚΤΑΚΤΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ

□

Όμως στην περίπτωση της δίκης της 17N, ο νομοθέτης δεν αρκέστηκε μόνο στον αναδρομικό καθορισμό αρμοδιότητας του τριμελούς εφετείου κακουργημάτων των αδικημάτων των οργανώσεων ένοπλης βίας, ούτε στον αντισυνταγματικό αποχαρακτηρισμό τους ως πολιτικών εγκλημάτων. Θέλησε να επέμβει ακόμη και στον τρόπο με τον οποίο καθορίζεται η σύνθεση των εφετείων αυτών, κατά παρέκκλιση από τις συνήθεις διατάξεις για την κλήρωση που καθιερώνονται από το Ν. 1756/1988 και η σύνθεση να κληρώνεται από ειδική κληρωτίδα, στην οποία συμμετέχει ένα μόνο μέρος της σύνθεσης των δικαστών του οικείου εφετείου, που καθορίζεται από την Ολομέλεια. Έτσι, με το **Ν. 3090/24-12-2002**, ο οποίος δημοσιεύθηκε και τέθηκε σε ισχύ λίγες μέρες πριν την έκδοση του παραπεμπτικού βουλεύματος για την υπόθεση 17N, ο νομοθέτης θέσπισε συγκεκριμένες διατάξεις για τον τρόπο συγκρότησης των δικαστηρίων αυτών.

Πριν αναφερθώ σε αυτή, θα ήθελα να αναφερθώ σε μία εξίσου σημαντική διάταξη που θέσπισε ο νόμος αυτός και η οποία διάταξη εξακολουθεί να βρίσκεται, δυστυχώς, σε ισχύ. Πρόκειται για τη διάταξη του άρθρου **8 Ν. 3090/2002**, σύμφωνα με την οποία «**1. Η ολική ή μερική μετάδοση από**

την τηλεόραση ή το ραδιόφωνο, καθώς και η κινηματογράφηση και μαγνητοσκόπηση της δίκης ενώπιον ποινικού, πολιτικού ή διοικητικού δικαστηρίου απαγορεύεται. Κατ' εξαίρεση, το δικαστήριο μπορεί να επιτρέψει τις ενέργειες αυτές, εφόσον συναινούν ο εισαγγελέας και οι διάδικοι και συντρέχει ουσιώδες δημόσιο συμφέρον. 2. Η μετάδοση από την τηλεόραση ή η κινηματογράφηση ή μαγνητοσκόπηση ή φωτογράφηση των προσώπων που οδηγούνται ενώπιον των δικαστικών ή εισαγγελικών ή αστυνομικών και λοιπών αρχών απαγορεύεται. 3. Όποιος παραβαίνει τις διατάξεις των παραγράφων 1 εδ. α' και 2 τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι τριών ετών και χρηματική ποινή είκοσι χιλιάδων (20.000) έως διακοσίων χιλιάδων (200.000) ευρώ. 4. Η παράγραφος 4 του άρθρου 345 του Ν. 2172/1993 (ΦΕΚ 207 Α) καταργείται».

Η διάταξη αυτή αποτέλεσε μία διάταξη ανεπίτρεπτου και αντισυνταγματικού περιορισμού της δημοσιότητας που καθιερώνεται με το άρθρο 93 παρ. 2 του Συντάγματος και θεσπίστηκε σε μία στιγμή κατά την οποία, ύστερα από μία εξάμηνη καθημερινή πλύση εγκεφάλου επί 24ώρου βάσεως από τα τηλεοπτικά κανάλια και τα λοιπά μέσα ενημέρωσης, με συμμετοχή δημοσιογράφων - παπαγαλακιών της ασφάλειας, δικηγόρων αντιστοίχου επιπέδου κ.ά., οι κατηγορούμενοι για την υπόθεση της 17Ν και οι κάθε είδους συμπαραστάτες τους, ακόμη και συγγενείς τους, δυσφημούνταν και συκοφαντούνταν συστηματικά. Την ώρα πλέον που ήρθε η στιγμή για να ακουστεί συντεταγμένα και, εν πάση περιπτώσει, νόμιμα η φωνή της υπεράσπισης των κατηγορουμένων, ήρθε η διάταξη αυτή για να απαγορεύσει την κάμερα μέσα στα δικαστήρια, με σκοπό να βυθίσει στο πέπλο σιωπής τη δίκη αυτή και τον πολιτικό και νομικό λόγο της υπεράσπισης και των κατηγορουμένων.

Παραπέρα, με το **άρθρο 11** του νόμου αυτού ορίστηκε ότι «**1. Η παράγραφος 3 του τμήματος Β υπό τον τίτλο «Κλήρωση των συνθέσεων» του άρθρου 17 του Ν. 1756/1988 «Κώδικας οργανισμού δικαστηρίων και κατάστασης δικαστικών λειτουργιών», όπως η περίπτωση β' αυτής, που αναφέρεται στο Εφετείο, έχει αντικατασταθεί με το άρθρο 14 παρ. 3 του Ν. 3038/2002 (ΦΕΚ 180 Α), αντικαθίσταται ως εξής: «Στο Εφετείο: α) Των αρχαιότερων προέδρων εφετών μέχρι του αναγκαίου αριθμού, ανάλογα με τις ανάγκες του δικαστηρίου, από τους οποίους κληρώνονται οι πρόεδροι των μικτών ορκωτών εφετείων και των πενταμελών εφετείων. β) Των νεότερων προέδρων εφετών και των αρχαιότερων εφετών, μέχρι του αναγκαίου αριθμού, ανάλογα με τις ανάγκες του δικαστηρίου, από τους οποίους κληρώνονται οι πρόεδροι των τριμελών εφετείων κακουργημάτων ή και τριμελών εφετείων πλημμελημάτων. γ) Όλων των υπόλοιπων εφετών, από τους οποίους κληρώνονται τα μέλη των μικτών ορκωτών εφετείων, των πενταμελών εφετείων και των τριμελών εφετείων».**

2. Μετά την παράγραφο 7 του τμήματος Β υπό τον τίτλο «Κλήρωση των συνθέσεων» του άρθρου 17 του Ν. 1756/1988 «Κώδικας οργανισμού δικαστηρίων και κατάστασης δικαστικών λειτουργιών», όπως η περίπτωση β' αυτής, που αναφέρεται στο Εφετείο, έχει αντικατασταθεί με το άρθρο 14 παρ. 3 του Ν. 3038/2002 (ΦΕΚ 180 Α), προστίθεται παράγραφος 7^Α που έχει ως εξής: «7^Α. Σε υποθέσεις που έχουν παραπεμφθεί αρμοδίως για να εκδικαστούν στο τριμελές εφετείο κακουργημάτων και λόγω της σοβαρότητας και του αντικειμένου τους πρόκειται να διαρκέσουν επί μακρό χρόνο, η ολομέλεια του δικαστηρίου των εφετών, που συνέρχεται μετά από πρόσκληση του διευθύνοντος το δικαστήριο δέκα τουλάχιστον ημέρες πριν από την κλήρωση της συνθέσεως, ορίζει από μεν τους προέδρους εφετών αριθμό δεκαπλάσιο, από δε τους εφέτες αριθμό δεκαπενταπλάσιο του απαιτούμενου για τη συγκρότηση του δικαστηρίου, μεταξύ των οποίων θα κληρωθούν ο πρόεδρος του δικαστηρίου από τους προέδρους εφετών και τα σύνεδρα μέλη του δικαστηρίου από τους

εφέτες, οι οποίοι με τους αναπληρωτές τους, έναν πρόεδρο εφετών και δύο εφέτες, που κληρώνονται από τον ίδιο αριθμό δικαστών και συμπαραδρεύουν (άρθρο 9 παρ. 3 Κ.Π.Δ.), θα συγκροτήσουν το δικαστήριο του τριμελούς εφετείου κακουργημάτων. Η απόφαση της ολομέλειας ισχύει από τη δημοσίευσή της. Τα οριζόμενα στα προηγούμενα εδάφια **ισχύουν και για τη συγκρότηση του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου** στην περίπτωση που οι υποθέσεις αυτές αχθούν ενώπιόν του. Ο εισαγγελέας της έδρας και ο αναπληρωτής του, ο οποίος συμπαραίσταται, κληρώνονται από δέκα εισαγγελείς εφετών που έχουν οριστεί από την ολομέλεια της οικείας εισαγγελίας με την ίδια διαδικασία, ενώ κατά τα λοιπά εφαρμόζονται αναλόγως όσα προβλέπονται στα προηγούμενα εδάφια. Η κλήρωση για τη συγκρότηση του δικαστηρίου γίνεται την πρώτη ημέρα συνεδρίασης του προηγούμενου της δικασίμου μήνα από το Α Τριμελές Εφετείο Πλημμελημάτων σε δημόσια συνεδρίαση. Οι κληρωθέντες συμμετέχουν σε κάθε τυχόν επόμενη μετ' αναβολή δικάσιμο, εκτός εάν παύσουν για οποιονδήποτε λόγο να ανήκουν στη δύναμη του δικαστηρίου, οπότε τη θέση τους καταλαμβάνει το αντίστοιχο αναπληρωματικό μέλος. Στην περίπτωση αυτή, στη θέση του αναπληρωματικού, εφόσον εξακολουθεί να συντρέχει ο λόγος αναπλήρωσης, ορίζεται με την ίδια διαδικασία από την ολομέλεια νέο μέλος.»»

□ Την αιτιολόγηση της θέσπισης της διάταξης αυτής, όπως προκύπτει από την αιτιολογική έκθεση του Ν. 3090/2002 (ΚΝοΒ σελ. 2633 επ.), «Η ρύθμιση αυτή επιβάλλεται από το λόγο ότι για ορισμένους από τους δικαστές και εισαγγελείς είναι ιδιαίτερα δυσχερές, **για προσωπικούς ή λόγους υγείας ή και της ήδη μεγάλης υπηρεσιακής τους επιβάρυνσης και εκκρεμότητας**, να διεκπεραιώνουν υποθέσεις που απαιτούν πολύμηνη επί της έδρας παρουσίας, διαρκή απασχόληση, ένταση και υπέρβαση των ορίων αντοχής. Με την επιλογή όμως αυτή εξυπηρετείται και η εύρυθμη λειτουργία του δικαστηρίου και της εισαγγελίας, καθόσον η αναμενόμενη μακράς χρονικής διάρκειας διαδικασία απαιτεί την ανάλογη και έγκαιρη υπηρεσιακή προετοιμασία, ώστε οι δικαστές και εισαγγελείς που θα οριστούν να συμμετάσχουν στην κλήρωση, απαλλαγμένοι από τα άλλα καθήκοντά τους, να αφοσιωθούν απερίσπαστοι στη μελέτη των προς εκδίκαση δικογραφιών. Η κρίση δε της ολομέλειας του δικαστηρίου και της Εισαγγελίας Εφετών οπωσδήποτε **διασφαλίζει την αξιούμενη αμεροληψία και αντικειμενικότητα**, δεδομένου ότι από τα μέλη της θα ορίζονται οι δικαστές και εισαγγελείς που θα μετέχουν στη διαδικασία της κλήρωσης, από την οποία θα αναδειχθούν τελικά εκείνοι που θα συγκροτήσουν το συγκεκριμένο δικαστήριο. Σημειώνεται ότι προβλέπεται να τηρείται η ίδια διαδικασία και για τις σχετικές ενώπιον του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου υποθέσεις».

□ Όπως κανείς παρατηρεί, στη συγκεκριμένη διάταξη :

□ **1) Υπάρχει πλήρης αοριστία** όσον αφορά τη διατύπωση της έννοιας της **σοβαρότητας και του αντικειμένου** της δίκης, αφού δεν προσδιορίζεται ούτε το κριτήριο της σοβαρότητας, ούτε το είδος του αντικειμένου.

□ **2) Δεν απαιτείται αιτιολόγηση** για την απόφαση της ολομέλειας εφετών να συμπεριλάβει ή να αποκλείσει ορισμένους δικαστές από την κληρωτίδα.

□ **3) Δεν απαιτείται η σύμφωνη γνώμη** ή έστω η γνώμη των δικαστών που αποκλείονται από την κληρωτίδα.

□ Ετσι, παρότι θεωρητικά κατ'ερμηνεία αναφέρεται σε ευρύτερη κατηγορία υποθέσεων που

συγκεντρώνουν τα ίδια χαρακτηριστικά, η διάταξη αυτή ποτέ δεν ενεργοποιήθηκε, πράγμα που προδίδει την ειδική σκοπιμότητά της, που δεν είναι παρά ο έλεγχος των συνθέσεων που εκδικάζουν πολιτικές υποθέσεις με τον αποκλεισμό (που μπορεί να είναι και παρά την θέληση του αποκλεισμένου) δικαστών από την κλήρωση και εν τέλει η καταστρατήγηση της συνταγματικής αρχής του φυσικού δικαστή και του άρθρου 6 παρ. 1 της Ε.Σ.Δ.Α.

□

Δυστυχώς, ο Άρειος Πάγος στην ίδια ως άνω απόφαση (Α.Π. 1413/2010) για την υπόθεση της 17N και στην 6^η σκέψη της νομιμοποίησε και το νόμο αυτό. Ο Άρειος Πάγος, αν και παραδέχεται ευθέως ότι δεν αναφέρονται τα κριτήρια της προεπιλογής ή του αντιστοίχου αποκλεισμού συγκεκριμένων δικαστικών λειτουργών για τη διενέργεια της κλήρωσης, καλύπτει τις αοριστίες της διάταξης αυτής με άλλες αοριστίες, όπως «Ως αντικείμενο, **υπονοείται ερμηνευτικώς το είδος και η βαρύτητα των εγκληματικών πράξεων που πρόκειται να εκδικασθούν, σύμφωνα με την περιγραφή τους στις εφαρμοστέες ουσιαστικές ποινικές διατάξεις και τις αποχρώσεις ενδείξεις, που καθορίζονται στην απ' ευθείας κλήση ή στο παραπεμπτικό βούλευμα. Ως σοβαρότητα, υπονοείται ερμηνευτικώς η ένταση της προσβολής του προστατευόμενου έννομου αγαθού, ο κοινωνικός αντίκτυπος από αυτήν και οι αναμενόμενες διαδικαστικές δυσχέρειες της εκδίκασης στο ακροατήριο.** Υπό τα δεδομένα αυτά, αποσαφηνίζεται ερμηνευτικώς ότι η προεπιλογή των δικαστικών λειτουργών, των οποίων τα ονόματα θα τεθούν στην κληρωτίδα, πρέπει να γίνει μεταξύ εκείνων, οι οποίοι αφ' ενός δεν αντιμετωπίζουν προβλήματα υπηρεσιακής επιβάρυνσης (βλ. την εξαίρεση που προβλέπεται στην παρ.4 του άρθρου 17 τμήμα Β' του ΚΟΔΚαΔΔ) ή αδυναμίας και αφ' ετέρου έχουν την πέραν της συνήθους σωματική αντοχή, την οποία απαιτεί μια μακροχρόνια και κατά τεκμήριο δυσχερής επ' ακροατηρίου διαδικασία (πρβλ. την ήδη ισχύουσα μορφή της παρ.7 του άρθρου 17 τμήμα Β' του ΚΟΔΚαΔΔ, όπου η ασθένεια ή η ανυπέροβλητη υπηρεσιακή ή προσωπική ανάγκη του κληρωθέντος μέλους αποτελεί λόγο αντικατάστασης αυτού). Η αντικειμενικότητα της προεπιλογής εξασφαλίζεται από τις εγγυήσεις που παρέχει η λειτουργία της ολομέλειας του οικείου δικαστηρίου. Η έλλειψη επιβολής ειδικής αιτιολογίας στην απόφαση της ολομέλειας είναι δικαιολογημένη στη συγκεκριμένη περίπτωση, διότι αποβλέπει στην προστασία προσωπικών δεδομένων των αποκλεισμένων δικαστικών λειτουργών, όπως τα ζητήματα υγείας, τα οποία ενδέχεται να μη θέλουν να αποκαλύψουν ευρέως οι ενδιαφερόμενοι ή υπηρεσιακής αδυναμίας (π.χ. υπερβολική καθυστέρηση στη διεκπεραίωση της δικαστικής εκκρεμότητας), περί της οποίας έχουν απλή γνώση οι συγκροτούντες την ολομέλεια, χωρίς, όμως, να υφίσταται επίσημη, υπηρεσιακή διάγνωση, ώστε να γίνει δημόσιος λόγος για ανεπάρκεια.»

□

Ακόμη, ο Άρειος Πάγος προσθέτει : «Τέλος, είναι πρόδηλο ότι η πρόσφατη ρύθμιση της παρ.7Α του άρθρου 17 τμήμα Β' του ΚΟΔΚαΔΔ, παρά το γεγονός ότι εισήχθη σε χρόνο που αναμενόταν σε πρώτο βαθμό δικαιοδοσίας η εκδίκαση της κατηγορίας κατά των αναιρεσιόντων, δεν αφορά μόνο στη συγκεκριμένη υπόθεση, αλλά σε ευρύτερη κατηγορία υποθέσεων που συγκεντρώνουν τα ίδια χαρακτηριστικά.»

□

Όμως η ευρύτερη κατηγορία υποθέσεων δεν συμπεριέλαβε ποτέ στις τάξεις της άλλες υποθέσεις εκτός από την εκδίκαση αξιοποιώνων πράξεων που φέρονται ότι τελέστηκαν από οργανώσεις ένοπλης βίας και μάλιστα όχι όλες από αυτές, καθώς υπήρξε και μία περίπτωση κατηγορουμένου ως μέλος της 17N, η οποία εκδικάστηκε κατά μόναν από το τριμελές εφετείο κακουργημάτων, χωρίς την εφαρμογή της διάταξης της ειδικής κλήρωσης (η υπόθεση του Κ.Α., γνωστού ως «Πόντιου» στην υπόθεση αυτή) και η οποία κατέληξε αθωωτικά. Οι μόνες υποθέσεις που δικάστηκαν με χρήση της νομοθετικής αυτής διάταξης και με επιλεκτική σύνθεση ήταν οι υποθέσεις 17N και ΕΛΑ σε

πρώτο και δεύτερο βαθμό και οι εκδικαζόμενες ακόμα υποθέσεις «Επαναστατικού Αγώνα» και «Συνομοσίας Πυρήνων της Φωτιάς».

□

Παρά τη νομολογιακή ολοκλήρωση, όμως, και την εν τέλει κατάφαση του ελέγχου της συνταγματικότητας της διάταξης αυτής, φαίνεται ότι περισσότερο εξέθεσε αυτούς που τη νομοθέτησαν και δημιούργησε και στους δικαστές και στην κοινή γνώμη παρά έλυσε προβλήματα. Έτσι, ξαφνικά, είδαμε πέρυσι με το Ν. 4055/2012 και ιδιαίτερα με το άρθρο 109 αυτού, μία λιτή διατύπωση, σύμφωνα με την οποία το άρθρο 11 του Ν. 3090/2002 καταργείται. Μάταια αναζητήσαμε στην αιτιολογική έκθεση του νόμου οποιαδήποτε αιτιολόγηση του λόγου κατάργησης. Η διάταξη αυτή αντισυνταγματικά ήρθε (μιλάω για ουσιαστική αντισυνταγματικότητα κατά τα παραπάνω) και αντισυνταγματικά έφυγε (μιλάω για τυπική αντισυνταγματικότητα, αφού το άρθρο 74 παρ. 1 του Συντάγματος επιβάλλει τη σύνταξη αιτιολογικής έκθεσης για κάθε νομοθέτημα).

□

Και ένα σχόλιο ακόμα : Η θέσπιση της διάταξης για την ειδική κλήρωση θεωρήθηκε αυτονόητο ότι ισχύει αναδρομικά ως δικονομική διάταξη. Η κατάργησή της, παρότι αναμφίβολα και αυτή για την ταυτότητα του νομικού λόγου δικονομική διάταξη, θα έπρεπε επίσης να ισχύει αναδρομικά, πράγμα το οποίο σημαίνει ότι η ένσταση που εύστοχα υποβλήθηκε από συνήγορο υπεράσπισης στην τελευταία δίκη για την υπόθεση της «Συνομοσίας Πυρήνων της Φωτιάς», όταν μεσούσης της δίκης δημοσιεύθηκε ο ν. 4055/2.4.2012, έπρεπε με το ίδιο σκεπτικό να έχει γίνει δεκτή.

□

Απορρίφθηκε όμως.

□

Εν πάσει περιπτώσει, η διάταξη του άρθρου 11 ν. 3090/2002 αποσύρθηκε «με ελαφρά πηδηματάκια» μόλις ο νομοθέτης έκρινε ότι ολοκληρώθηκε η ευτελής της αποστολή.

□

Δυστυχώς τόσο η παράκαμψη του φυσικού δικαστή, όσο και οι τρομονόμοι παραμένουν και διευρύνονται. Χρέος μας να τους καταργήσουμε.

□

Σας ευχαριστώ.

□

Υ.Γ. 1 Η Εισήγησή μου αυτή αφιερώνεται τιμητικά ως ελάχιστο δείγμα σεβασμού της προσφοράς τους, εκτός από τον πρόσφατα χαμένο δικό μας Σαράντη Θεοδοσίου και τον μοναδικό διανοούμενο που ύψωσε ανάστημα απέναντι στον τρομονόμο Γιάννη Μανωλεδάκη, στους συνήγορους υπεράσπισης της υπόθεσης 17N που δεν βρίσκονται πια στη ζωή □ Γιώργο Γκουντούνα, Δημήτρη Τεντολούρη, Γιάννη Σταμούλη, Κώστα Χρυσικόπουλο. Συνεχίζουμε στον ίδιο δρόμο !

□

Υ.Γ. 2 □ Η Εναλλακτική Παρέμβαση Δικηγόρων Αθήνας υπήρξε πρωτοπόρα στην μάχη κατά της κρατικής καταστολής και της τρομοκρατίας. Κατήγγειλε τους τρομονόμους από τη θέσπισή τους. Εδωσε μάχες μέσα και έξω από το Δ.Σ. του Δ.Σ.Α. Διοργάνωσε και μετείχε σε εκδηλώσεις, συνεντεύξεις, κινητοποιήσεις. Οργάνωσε την πρώτη εκδήλωση καταγγελίας των συνθηκών νοσηλείας, κράτησης και ανάκρισης του Σάββα Ξηρού, μόλις τον Ιούλιο 2002. Ανέδειξε πολιτικά και συνδικαλιστικά τον υπερασπιστικό λόγο και συνέβαλε καθοριστικά στην αποτροπή της περιθωριοποίησης, ποινικοποίησης και πειθαρχοποίησής του. Συνεχίζει να τιμά την αποστολή της με τη διοργάνωση αυτής της ημερίδας σε μία συγκυρία, που επειδή ακριβώς η περιστολή των δικαιωμάτων αποτελεί αναπόσπαστο και αυξανόμενο στοιχείο της κρατούσας πολιτικής, οι αγώνες

του παρελθόντος, επειδή και αυτοί αποτελούν αναπόσπαστο στοιχείο των σημερινών κοινωνικών και πολιτικών αντιστάσεων, δεν πρέπει να αφήνονται στη λήθη.

□

□

Αθήνα, 10-11-2012

□

Στις διατάξεις αυτές προσδιορίζεται **παντελώς αόριστα η φύση** των υποθέσεων, επί των οποίων αυτές πρέπει να τύχουν εφαρμογής, **χωρίς να αναφέρονται ευθέως τα κριτήρια της προεπιλογής ή του αντίστοιχου αποκλεισμού** συγκεκριμένων δικαστικών λειτουργιών προς διενέργεια της κληρώσεως.

□

Ο δε αποκλεισμός δικαστών από την κλήρωση προβλέπει χωρίς καμμία ιδιαίτερη προϋπόθεση, π.χ. έστω την προηγούμενη αίτηση ή την σύμφωνη γνώμη του αποκλειόμενου δικαστή. Συνεπώς η διάταξη αυτή παρέχει ευθέως τη δυνατότητα αναιτιολόγητου αποκλεισμού δικαστών, των οποίων η δικαιοδοτική λειτουργία απαρέσκει στην πλειοψηφία της Ολομέλειας Εφετών.

□

Το επιχείρημα ότι δήθεν η έλλειψη επιβολής ειδικής αιτιολογίας στην απόφαση της ολομέλειας είναι δικαιολογημένη διότι αποβλέπει στην προστασία προσωπικών δεδομένων των αποκλειόμενων δικαστικών λειτουργών, όπως τα ζητήματα υγείας, τα οποία ενδέχεται να μη θέλουν να αποκαλύψουν ευρέως οι ενδιαφερόμενοι ή υπηρεσιακής αδυναμίας (π.χ. υπερβολική καθυστέρηση στη διεκπεραίωση της δικαστικής εκκρεμότητας), περί της οποίας έχουν απλή γνώση οι συγκροτούντες την ολομέλεια, χωρίς, όμως, να υφίσταται επίσημη, υπηρεσιακή διάγνωση, ώστε να γίνει δημόσιος λόγος για ανεπάρκεια, δεν ευσταθεί. Και τούτο διότι αφενός και εάν ακόμη ήθελε θεωρηθεί αναγκαία η αποκάλυψη των ανωτέρω, σταθμιζόμενη με την αρχή του φυσικού δικαστή και την ανάγκη διαφάνειας και ελέγχου της αιτιολογίας των αποφάσεων της ολομέλειας εφετών για τον τρόπο ορισμού των δικαστών για την εκπλήρωση της επιταγής της Ε.Σ.Δ.Α. όφειλε να υποχωρεί ως ήσσονος σημασίας προστατευόμενο έννομο αγαθό. Αφετέρου διότι θα ήταν δυνατό να προβλέπεται η διατύπωση των λόγων προεπιλογής και αποκλεισμού χωρίς να γίνεται αναλυτική μνεία στους λόγους αυτούς. Εξάλλου δεν νοείται η ύπαρξη υπηρεσιακής ανεπάρκειας ως λόγος ανικανότητας δικαιοδοτικής λειτουργίας για ορισμένη μόνο κατηγορία υποθέσεων.

□

Πέραν της αδιαφανούς διαδικασίας που καθιερώνεται και ως προς το είδος των υποθέσεων και ως προς τα κριτήρια επιλογής και αποκλεισμού των δικαστών, στη διάρκεια της **δεκαετούς περίπου διάρκειας** ισχύος του ν. 3090/2002, η κατά τα ανωτέρω ειδική κλήρωση έχει πραγματοποιηθεί **μόνο στις πολιτικές δίκες για τις υποθέσεις 17N και ΕΛΑ** σε πρώτο και δεύτερο βαθμό και στη συνέχεια στις πολιτικές επίσης δίκες για τις υποθέσεις «Επαναστατικού Αγώνα» και «Συνομοσίας Πυρήνων της Φωτιάς» και σε **καμμία άλλη**, παρότι υπήρξαν πολλές υποθέσεις των οποίων η διάρκεια προβλεπόταν και υπήρξε **μακρά και το αντικείμενο σοβαρό** (π.χ. υπόθεση ναυαγίου Σάμινα, σεισμών Ρικομέξ, Ζωνιανών, απαγωγής Παναγόπουλου, καθηγητές Πάντειου □ κ.λ.π).

Κώστας Παπαδάκης